Максютов А. О.
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри географії, геодезії та землеустрою
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
E-mail: andriy.maksyutov@udpu.edu.ua
Червона З. О.
здобувач вищої освіти IV курсу ОС «Бакалавр»
ОП Середня освіта (Географія. Біологія та здоров'я людини)
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
E-mail: zorina.chervona@udpu.edu.ua

ГЕОГРАФО-ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВІДНОВЛЕННЯ ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ

Лісові ресурси є одним із основних природних ресурсів, який використовується разом з іншими ресурсами в процесі суспільного виробництва для задоволення матеріальних, оздоровчих та культурних потреб населення. У зв'язку із значними досягненнями використання природних ресурсів, актуальними постає питання їх раціонального використання, відновлення та створення.

Ліси відіграють важливу роль і представляють велику цінність для людини, це свідчить про те, що лісові екосистеми мають найвищу інтенсивність біологічного циклу завдяки своїй сильній біомасі. Ліси − одна з найважливіших складових природного середовища, на яку припадає близько 30% площі земної суші. Вони впливають на клімат, чистоту води та повітря, захищають сільськогосподарські угіддя, є джерелом великої кількості матеріальних ресурсів та частиною людського історичного та культурного середовища. У той же час цінність лісу як природного та економічного ресурсу не завжди збалансована з результатами лісового господарства та розвитку лісів. Тому дуже важливо визначити екологічну цінність лісу в сучасних умовах. [2, с. 276].

Україна − країна з обмеженими лісовими ресурсами. Внутрішній рівень заліснення становить 15,7% порівняно з європейськими країнами. Ліс розподілений за територією нерівномірно: в Поліссі − 29%, Лісостепу − 14, Карпатах − 40, Степу − 5, Криму (переважно в горах) − 10%. Хвойні ліси становлять 42,2% загальної площі лісу, твердолистяні породи − 43,2, а м'яколистяні − 13,6% [1, с. 88].

Через масове використання природних ресурсів актуальними є питання раціонального використання та відновлення лісових ресурсів. Збалансований розвиток лісового комплексу означає управління використанням лісів та лісових ресурсів, забезпечення біорізноманіття, високої продуктивності, відновлювальної здатності лісової екосистеми та потенціалу для здійснення всіх важливих екологічних, економічних та соціальних функцій у майбутньому. У сучасному використанні лісового господарства існує суперечність між потенціалом відновлення лісових комплексів і можливістю ефективного управління лісовими комплексами.

Основними цілями лісового господарства є: створення, заліснення, сертифікація лісів, охорона лісів та підвищення продуктивності лісу. Лісові

ресурси нашої країни в основному виконують функції відповідно до їх характеристик, а саме: водоохоронні, захисні, санітарно-гігієнічні, оздоровчі та інтегровані.

Україна не має великого запасу лісових ресурсів, достатнього для розвитку потужної лісової промисловості, але деревообробні комплекси розподілені в усіх регіонах країни. Однак їх розташування в різних регіонах країни є нерівномірним, залежно від наявності сировини, що впливає на обсяг та сферу виробництва. Для визначення перспективного розвитку лісового господарства потрібно науково охарактеризувати та сформулювати основні принципи найперспективніших екологічних, економічних та соціальних умов для сталого розвитку лісових комплексів [5, с. 176].

На даний час стан лісів не відповідає економічним та екологічним вимогам. Площа лісу продовжує зменшуватися, лісовий ландшафт був штучно модифікований, природна продуктивність знизилась, а лісова вікова структура та санітарні умови продовжують погіршуватися. Лише шляхом формування та впровадження відповідних стандартів можна забезпечити екологічне управління на глобальному, національному, регіональному та місцевому рівнях, можна подолати екологічні проблеми. Висаджені ліси виснажені через надмірну незаконну вирубку лісу, і їх захисні функції нижчі, ніж можливо. Через недостатню кількість коштів або відсутність коштів рівень заліснення все ще залишається низьким, а розрив між лісовою ресурсною базою, можливостями розвитку лісу та споживанням лісів збільшується.

Українські ліси в основному виконують водоохоронні, захисні, санітарно-гігієнічні, оздоровчі та інші важливі функції, їх використання та розташування спрямовані на задоволення попиту суспільства в продукції лісогосподарського комплексу.

Підвищення ефективності ведення лісового господарства включає: передачу державних лісів центральному органу виконавчої влади, спеціально уповноваженому на лісове господарство − Національній лісовій комісії для управління та посилення своїх функцій; підтримку державної власності на ліси в населених пунктах; підтримку приватного права власності на ліси на приватних землях; посилити повноваження Національної наглядової служби охорони, використання та регенерації лісів Міністерства навколишнього природного середовища України для підвищення ефективності державного контролю [3, с. 93].

З точки зору стратегічного розвитку лісових комплексів на національному рівні необхідно сформулювати та реалізувати екологічну політику у сфері управління лісами, яка відображатиме готовність лісових компаній враховувати зростаючий попит на деревину джерел та відповідати міжнародним принципам управління лісами. Система відстеження та контролю деревини є невід'ємною частиною інтегрованої системи управління якістю лісу. Він встановлює структуру для отримання та перевірки інформації про лісові джерела (включаючи деревну сировину). Система охоплює весь процес закупівлі сировини з лісових масивів у лісозаготівельних та інших компаній.

Удосконалення лісового господарства включає: забезпечення екологічно орієнтованого управління лісами та всебічного використання лісових ресурсів, врахування ландшафтних та вододільних принципів управління лісами, перегляд принципів розподілу лісів на основі еколого-економічного значення та розробка кадастрової оцінки лісів на основі їх функціональних переваг шляхом поступового та вибіркові шляхи зменшення безперервного заміщення, особливо в зелених лісах навколо населених пунктів; забезпечення захисту лісового біорізноманіття; перевірка та оптимізація лісових природних заповідників та об'єктних мереж; для вирішення проблеми захисного заліснення на загальнодержавному рівні шляхом інвентаризації польових захисних смуг польові захисні смуги виділяються землекористувачам, відновлюються служби меліорації сільського та лісового господарства, а спрямоване розподіл захисних земель заліснення регулюється законодавством [4, с. 38].

Отже, екологічна цінність лісових територій відображається у здатності забезпечити стабільність між господарською діяльністю та енергетичними можливостями лісової екосистеми, тобто досягти енергетичного балансу лісової екосистеми через загальну кількість відновлюваної енергії та якість енергії. У цьому контексті екологічна цінність − це рівень якості лісової екосистеми, який необхідно постійно контролювати, а також захист біорізноманіття та раціональне використання лісових ресурсів. Світовий банк постійно вивчає загальну економічну цінність лісів та розробляє методи оцінки екологічних функцій екосистем та територій, які в першу чергу мають природоохоронне та рекреаційне значення.

Сьогодні особливо уважно слід звернути увагу на екологічні та соціальні цінності лісу, які мають суттєве значення або особливу важливість і визначаються як особливо цінні для збереження ліси. Така цінність може полягати в наявності рідкісних видів, угруповань та біотопів, місць рекреації або природних ресурсів, які використовуються місцевим населенням тощо.

Список використаних джерел

1. Бобко А. М. Економіка лісівництва і проблеми його реформування в Україні. *Економіка України*. 2022. № 3. С. 88–96.

2. Гавришок Б. Б., Дем'янчук П. М., Саленко І. А. Конструктивно-географічний аналіз лісогосподарського землекористування. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Географія*. 2023. № 1. С. 276–283.

3. Дейнека А. М. Екологізація лісокористування як основа сталого розвитку лісового сектору економіки. *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету*. 2023. Вип. 15. С. 93–100.

4. Карпук А. І., Дзюбенко О. М., Марчук Ю. М., Олексієвець О. М. Удосконалення фіскального регулювання діяльності постійних лісокористувачів як важлива передумова диверсифікації лісогосподарювання: інвестиційні аспекти. *Агросвіт*. 2020. № 9. С. 38–47.

5. Сакаль О. В. Ефективне управління землями лісогосподарського призначення: посіб. Київ: Грааль, 2022. 176 с.